

*The project is co-funded by the
European Union*

Nacionalni posvet o strategijah vključevanja otrok priseljencev v izobraževanje:

PROSTORI VEČJEZIČNOSTI V INKLUZIVNEM UČNEM OKOLJU

Zbornik povzetkov

Hiša Evropske unije

Ljubljana, 6. junij, 2018

Nacionalni posvet:

Prostori večjezičnosti v inkluzivnem učnem okolju

Zbornik povzetkov, Hiša Evropske unije, Ljubljana, 6. junij, 2018

Organizatorja:

Pedagoški inštitut in SIRIUS – evropska mreža za politike izobraževanja migrantov

Uredniški odbor:

dr. Alenka Gril, dr. Janja Žmavc, mag. Sabina Autor, Pedagoški inštitut

Izdal in založil: Pedagoški inštitut

Predstavnik: dr. Igor Ž. žagar, direktor

e-izdaja, odprt dostop na:

http://novice.pei.si/wp-content/uploads/sites/2/2018/06/zbornik_posveta_SIRIUS.pdf

©2018 Pedagoški inštitut, Ljubljana

Posvet organiziramo v sklopu mednarodnega projekta SIRUS 2.0., ki ga sofinancira Evropska komisija v letih 2017–2021.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI-ID=295248640](https://nuk.ub.uni-lj.si/COBISS.SI-ID=295248640)

ISBN 978-961-270-273-1 (pdf)

KAZALO VSEBINE

KAZALO VSEBINE	1
1. PROGRAM POSVETA.....	2
2. UVODNI NAGOVOR.....	4
3. PREDSTAVITEV SIRIUS	5
4. POVZETKI PRISPEVKOV	7
<i>I. sklop: Organizacija in izvajanje pouka.....</i>	7
Raznojezičnost in medkulturnost na OŠ Livada.....	7
Organizacija inkluzivnega učnega okolja	8
Značilnosti in odprta vprašanja všolanja priseljencev iz izvenevropskih držav v našo osnovno šolo	9
Izvajanje pouka za dijake priseljence na Srednji šoli Slovenska Bistrica	10
<i>II. sklop: Povezovanje šole z družinami in organizacijami v lokalni skupnosti ter neformalno učenje.....</i>	11
Izzivi pri šolanju mladoletnikov brez spremstva	11
Sodelovanje vzgojno-izobraževalnih zavodov z lokalnim okoljem za vključujočo skupnost	12
Pedagoški delavci med strokovnimi priporočili, ponudbo nevladnih organizacij in potrebami otrok priseljencev.....	13
Na marginah integracije.....	14
Šola, starši in lokalna skupnost – kaj se lahko naučimo drug od drugega?.....	15
Sodelovanje med šolo in starši v večjezičnem inkluzivnem učnem okolju.....	16
<i>III. sklop: Podporni sistemi izobraževanju in profesionalnemu razvoju pedagoških delavcev</i>	17
Vključevanje priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem – ukrepi in načrti MIZŠ	17
Vključujoče učno okolje kot izziv za učinkovito povezanost praks in strategij vključevanja otrok priseljencev v vrtce in šole.....	18
Kdo sem, učiteljica?.....	19
Quot linguas calles ... nekaj opomb k raznojezični perspektivi v vzgoji in izobraževanju	20
Izobraževanje in usposabljanje učiteljev za medkulturno inkluzivne pedagoške pristope	21

1. PROGRAM POSVETA

9:00 Registracija udeležencev

9:15 **I. sklop: Organizacija in izvajanje pouka**

Goran Popovič (OŠ Livada): *Raznojezičnost in medkulturnost na OŠ Livada*

Mateja Zukanovič (OŠ Matije Čopa Kranj): *Organizacija inkluzivnega učnega okolja*

Bojana Breznikar (OŠ 8 talcev Logatec): *Značilnosti in odprta vprašanja všolanja priseljencev iz izvenevropskih držav v našo osnovno šolo*

Natalija Kaučič (Srednja šola Slovenska Bistrica): *Izvajanje pouka za dijake priseljence na Srednji šoli Slovenska Bistrica*

10:45 Odmor

11:00 **II. sklop: Povezovanje šole z družinami in organizacijami v lokalni skupnosti ter neformalno učenje**

Katja Mlakar in Maja Jularič (Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna): *Izzivi pri šolanju mladoletnikov brez spremstva*

Tjaša Mislej (OŠ Matije Čopa Kranj): *Sodelovanje vzgojno-izobraževalnih zavodov z lokalnim okoljem za vključujočo skupnost*

Nevenka Alja Gladek (Slovenska filantropija): *Pedagoški delavci med strokovnimi priporočili, ponudbo nevladnih organizacij in potrebami otrok priseljencev*

Arne Zupančič (kolektiv Second Home, Tovarna Rog): *Na marginah integracije*

Mojca Vrečko (Srednja šola Slovenska Bistrica): *Šola, starši in lokalna skupnost – kaj se lahko naučimo drug od drugega?*

dr. Anton Meden (Zveza aktivov svetov staršev Slovenije - ZASSS): *Sodelovanje med šolo in starši v večjezičnem inkluzivnem učnem okolju*

13:00 Odmor

13:30 *III. sklop: Podporni sistemi izobraževanju in profesionalnemu razvoju pedagoških delavcev*

dr. Stanka Lunder Verlič (MIZŠ, Urad za razvoj in kakovost izobraževanja): *Vključevanje priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem – ukrepi in načrti MIZŠ*

dr. Katica Pevec Semec (Zavod RS za šolstvo): *Vključujoče učno okolje kot izziv za učinkovito povezanost praks in strategij vključevanja otrok priseljencev v vrtce in šole*

dr. Nataša Pirih Svetina (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta): *Kdo sem, učiteljica?*

dr. Janja Žmavc (Pedagoški inštitut): *Quot linguas calles ... nekaj opomb k raznojezični perspektivi v vzgoji in izobraževanju*

dr. Alenka Gril (Pedagoški inštitut): *Izobraževanje in usposabljanje učiteljev za medkulturno inkluzivne pedagoške pristope*

15:00 Zaključek

2. UVODNI NAGOVOR

Pedagoški inštitut v okviru Evropske mreže za politike izobraževanja priseljencev (SIRIUS) 6. junija 2018 organizira nacionalni posvet o strategijah vključevanja otrok priseljencev v izobraževanje. Povezati in soočiti želimo spoznanja in praktične izkušnje akterjev, ki v Sloveniji oblikujejo strategije in delujejo na tem področju. K sodelovanju smo povabili tako predstavnike MIZŠ, Zavoda RS za šolstvo, raziskovalce in visokošolske učitelje, ravnatelje šol, učitelje, kakor tudi predstavnike staršev in nevladnih organizacij, ki nudijo podporo otrokom priseljencem.

Na posvetu želimo osvetliti različne načine implementacije nacionalne strategije *Vključevanje otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem*, ki jo je pripravilo MIZŠ v letu 2017. Obenem želimo identificirati probleme, s katerimi se pri njenem izvajanju v praksi srečujejo šole, učitelji in drugi odrasli, ki nudijo podporo otrokom priseljencev pri vključevanju v pedagoški proces oziroma pri zagotavljanju ustreznih pogojev za kakovostno učenje in nadaljevanje izobraževanja. Namen posveta je torej spodbuditi povezovanje med različnimi akterji na področju vključevanja otrok priseljencev v izobraževanje ter prepoznati področja, kjer bi bilo potrebno razvijati strategije dela pri izobraževanju priseljencev in okrepiti sodelovanje med vsemi deležniki.

Osrednja tema razprave bo naslovlila organizacijo inkluzivnega učnega okolja v osnovnih in srednjih šolah in probleme, ki ovirajo sprejemanje, spoštovanje, podporo in opolnomočenje otrok priseljencev, da bi z vključevanjem v skupen pedagoški proces, zagotovili čim uspešnejše pridobivanje znanja, socialnih, čustvenih, jezikovnih in komunikacijskih učnih izkušenj ter spodbud za optimalen osebni razvoj. Za oblikovanje kakovostnega inkluzivnega učnega okolja je pomembno, da se šola in učitelji zavedajo prisotnosti različnih jezikov in njihovih govorcev ter vsem zagotavljajo enakovreden dostop do znanja in medsebojnega sodelovanja pri učenju in izmenjavi izkušenj tudi z oblikovanjem priložnosti za rabo več jezikov. Na ta način šole prakticirajo multikulturne kompetence vseh, od učiteljev in vodstvenih delavcev do učencev in njihovih staršev. Za prakticiranje večjezičnosti, kot osrednjega elementa za oblikovanje in vzdrževanje inkluzivnega učnega okolja, je pomembno, da so učitelju, kot vodilnemu akterju pedagoškega procesa, na voljo različni podporni sistemi: od večjezičnih učnih gradiv, podpore kolegov in vodstva šole, profesionalnega izobraževanja in usposabljanja ter strokovnih podpornih služb/institucij, pa tudi družin in nevladnih organizacij v lokalnih skupnostih.

Na posvetu bomo osrednjo temo - prostori večjezičnosti v inkluzivnem učnem okolju, obravnavali v treh vsebinskih okvirih: 1) organizacija in izvajanje pouka; 2) povezovanje šole z družinami in organizacijami v lokalni skupnosti ter neformalno učenje; 3) podporni sistemi izobraževanju in profesionalni razvoj učiteljev.

3. PREDSTAVITEV SIRIUS

SIRIUS mreža

SIRIUS je evropska mreža za politike izobraževanja priseljencev (Policy Network on Migrant Education). Mreža se osredotoča na mlade generacije priseljenjskih družin, predvsem tiste, ki prihajajo iz neevropskih držav, pa tudi na etnične manjšine. SIRIUS vstopa v razprave o izobraževalni politiki z dobrimi praksami in točnimi podatki, pri čemer mobilizira osrednje migracijske in izobraževalne dejavnosti ter krepi zmogljivosti pobud za priseljence in izobraževalce. SIRIUS gradi vključujočo in na dokazih temelječo politiko in sodelovanje s tem, da:

- analizira in soustvarja znanja o glavnih izzivih in pristopih politike za inkluzivno izobraževanje otrok in mladih z migrantskim poreklom, s posebnim poudarkom na beguncih, mladoletnikih brez spremstva in drugih ranljivih skupinah učencev;
- prepozna, izmenjuje in promovira dobre prakse politike ter spodbuja inovacije in vključevanje v razvoj, eksperimentiranje in izvajanje politike;
- rezultate diseminira široko in v politično prijaznih oblikah, kot so priporočila, smernice in orodja.

Osrednja značilnost poslanstva SIRIUS je olajšati medsektorski pristop, ki združuje raziskovalce, oblikovalce politik, strokovne delavce na področju izobraževanja migrantov ter same migrante in begunce. Skupaj identificirajo izzive in potrebe, izmenjujejo dobre prakse in poiščejo sodelovalne načine za doseganje skupnih ciljev. SIRIUS si prizadeva zagotavljati izmenjavo in sodelovanje med temi skupinami akterjev pri vseh dejavnostih. SIRIUS je prepričan, da lahko le s sodelovanjem med več zainteresiranimi stranmi zagotovimo proces enakih možnosti za izobraževanje otrok in mladih migrantov in beguncev.

Nacionalni in regijski strateški posveti

SIRIUS že od ustanovitve leta 2012 izvaja dejavnosti na nacionalni ravni v državah svojih članov, da bi spodbudil dialog in izmenjavo med oblikovalci politik, strokovnjaki, organizacijami migrantov, raziskovalci in drugimi ustreznimi zainteresiranimi deležniki o nacionalnih prednostnih nalogah pri izobraževanju migrantov. Cilj Siriusa je nadaljnji razvoj prejšnjih nacionalnih dejavnosti, da bi se bolj osredotočile na tekoče nacionalne reforme, ki se ujemajo tudi z glavnimi prednostnimi nalogami EU na področju izobraževanja migrantov in beguncev.

Pričakuje se, da bodo strateški posveti SIRIUS na nacionalni in regionalni ravni vodili k:

- spodbujanju mreženja in sodelovanja med nacionalnimi oblikovalci politik, raziskovalci, strokovnjaki in organizacijami migrantov, ki se ukvarjajo z vprašanji izobraževanja migrantov;

- pospeševanju procesov vzajemnega učenja in izmenjave izkušenj na nacionalni in mednarodni ravni;
- oblikovanju strateških in političnih dokumentov, ki bi zagotovili podlago za prihodnje dejavnosti, politike in prakse.

S temi rezultati naj bi SIRIUS dosegel znaten napredek v smeri svojega cilja politik inkluzivnega izobraževanja, ki zagotavljajo pravičnost v izobraževanju.

Koordinacija SIRIUS močno podpira strateške posvete, ki jih vodijo njihovi nacionalni partnerji, in ceni sodelovanje izbranih delegatov na posvetu.

4. POVZETKI PRISPEVKOV

I. sklop: Organizacija in izvajanje pouka

Raznojezičnost in medkulturnost na OŠ Livada

Goran Popovič, OŠ Livada

1. Specifični učni pogoji: neobvladovanje učnega jezika v času neposrednega učenja. Značilnost OŠ Livada je, da je večina prebivalcev šol. okoliša neslovenske narodnosti. V OŠ Livada je vpisanih 98 % učencev neslovenske narodnosti. Otroci zelo slabo obvladajo slovenščino, ki je uradni učni jezik, Slabo znanje jezika daje slabe temelje šolskemu uspehu. Učenci OŠ Livada se morajo opismeniti v dveh jezikih.
2. Skromni učni pogoji: Druga značilnost je nizek socialno ekonomski status številnih družin. Priseljenci na tem področju so manj izobraženi, večinoma nekvalificirani delavci. Iz vsega povedanega izhaja specifično vzgojno delo pedagoških delavcev šole. Učni uspeh učencev OŠ Livada je precej nižji, kar je skladno z mednarodnimi raziskavami. Ugotovitev: Učitelji se velik del časa ukvarjajo z zagotavljanjem učnih pogojev in manjši del s poučevanjem samim.
3. Didaktični vidik: Učenje tujega jezika poteka v učni akciji. Otroci potrebujejo dodatno podporo. Normativ učnih skupin je potrebno smiselno prilagoditi. Mišljenje in govor: Raziskovalno vprašanje: »V katerem jeziku razmišljam?«. Različno predznanje učencev pri učnih predmetih. Motivacija za učenje v skladu s predhodnimi ugotovitvami niha.
4. Nekaj pedagoških namigov: Tutorstvo med sošolci. Dodatna pomoč. Uvedba koordinatorja. Učenci naj uporabljajo različne učne vire in metode (Montessori). Sistematično formativno spremljanje.
5. Za reševanje razmer bi izpostavili: Uvajanje t.i. smiselnega učenja. Več vizualizacije pri pouku. Najprej delati na mišljenju nato na govoru. Potrebno je kratko usposabljanje za razvoj bralnih zmožnosti (pripravljalnice).
6. Vključevanje elementov montessori pedagogike pri delu s specifično populacijo:
 - A) OTROK: 1. Socializacija, sprejetost, občutek varnosti; 2. Občutek »da zmorem«, zaupanje vase; 3. Delo z materiali;
 - B) UČITELJ: 1. Priprava okolja primerna vsem učencem; 2. Preverjanje, ocenjevanje otrok priseljencev na razredni stopnji; 3. Podpora učitelju; 4. Komunikacija s starši.

Ključne besede: otroci priseljenci, učni jezik, didaktika, tutorstvo, motessori pedagogika

Organizacija inkluzivnega učnega okolja

Mateja Zukanovič, OŠ Matije Čopa Kranj

OŠ Matije Čopa Kranj je postavljena v blokovsko naselje, ki so ga pred 30 leti zgradili za migrantske delavce bližnjih tovarn. Zato nam delo s priseljenci že od takrat ni tuje. Vključitev v projekt UVOP (danes SIMS) nas je usmeril v sistematično načrtovanje, izvajanje in evalviranje našega dela. Vpis priseljencev smo si olajšali s pisnimi navodili v več jezikih, ki starše obveščajo o naši organizaciji, načinu dela, varnosti in sodelovanju. S pripravljalnico v avgustu skuša multiplikatorica premostiti z njimi prve zadrege, jih seznaniti s šolo in šolskim okoljem in jih naučiti prvih besed za lažjo vključitev v razred. V naslednjih dveh mesecih sledi intenzivni tečaj priseljencev vseh šol in vrtca, ki sodelujejo v projektu. Skupine oblikujemo po starosti, predznanju in narodnosti (Slovani in Neslovani). Dobro sodelovanje vseh udeleženih šol (ravnatelj, svetovalni delavci, multiplikatorji, šolski timi, učitelji) prestavlja meje delovanja v inkluzivnem učnem okolju in omogoča vsem vpletenim opolnomočenje in osebni napredek.

Ključne besede: pripravljalnica, intenzivni tečaj, strokovni tim, tutorstvo

Značilnosti in odprta vprašanja všolanja priseljencev iz izvenevropskih držav v našo osnovno šolo

Bojana Breznikar, OŠ 8 talcev Logatec

OŠ 8 talcev Logatec je od vzpostavitve izpostave Azilnega doma v letu 2016 do danes všolala 30 učencev iz arabsko govorečih držav. V prispevku predstavljam specifiko všolanja te skupine naših učencev: za večino učencev je to prva šola po mesecih statusa razseljene osebe; praktično za vse smo tranzitna šola, saj po odločitvi o azilu odidejo v Ljubljano oziroma Maribor...

Nadalje v prispevku predstavim naš način izvajanja dvostopenjskega modela vključevanja otrok priseljencev ter glede na naše izkušnje predstavim zbirnik naših predlogov za izboljšave na sistemski ravni kot odgovor na potrebe prakse. V naslednjem šolskem letu bomo v praksi preizkusili nekaj predlaganih ukrepov.

Ključne besede: otroci priseljenci, arabski materni jezik, razseljene osebe, dvostopenjski model vključevanja

Izvajanje pouka za dijake priseljence na Srednji šoli Slovenska Bistrica

Natalija Kaučič, Srednja šola Slovenska Bistrica

Srednja šola Slovenska Bistrica je vključena v projekt Izzivi medkulturnega sobivanja, kjer izvajam in koordiniram vzgojno-izobraževalne aktivnosti z dijaki priseljenci in njihovimi družinami ter izvajam tečaj začetnega učenja slovenskega jezika. Predstavila bom našo prakso in izzive.

Dijaki priseljenci so vključeni v srednjo šolo, kjer se soočijo s številnimi težavami. Od nepoznavanja šole, sistema, okolja in popolnega neznanja slovenskega jezika. Na šoli že nekaj let organiziramo tečaj slovenskega jezika za nove dijake priseljence. To šolsko leto smo tečaj izpeljali intenzivneje (od septembra do novembra). Tečaj izvajamo v dopoldanskem času in dijakom priredimo urnik na njihov oddelek.

Vedno znova se srečujemo z novimi izzivi. Velika težava je večje število dijakov priseljencev v oddelku in zato je integracija veliko počasnejša. Dijaki imajo na srednji šoli tudi delovno prakso in zaradi slabega znanja jezika se vračajo iz prakse v šolo. Dijakom ob vpisu pripravimo pedagoško pogodbo in individualni načrt aktivnosti.

Pomembno je sodelovanje učiteljev, ki se z dijaki priseljenci srečujejo pri pouku. Učiteljem predstavim strategije in didaktično-metodične prilagoditve poučevanja, ocenjevanja in z njimi veliko sodelujem in načrtujem.

Ključne besede: dijak, tečaj slovenskega jezika, srednja šola, pouk

II. sklop: Povezovanje šole z družinami in organizacijami v lokalni skupnosti ter neformalno učenje

Izzivi pri šolanju mladoletnikov brez spremstva

Katja Mlakar in Maja Jularić, Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna

V dijaškem domu Srednje in gozdarske in lesarske šole Postojna so nastanjeni mladoletni begunci brez spremstva, ki obiskujejo različne oblike izobraževanja- osnovna šola, osnovna šola za odrasle in program opismenjevanja. Mladostniki slabo obvladajo jezik, v katerem poteka poučevanje, zato se srečujejo s težavami pri sporazumevanju in spremljanju pouka. Okolje njihovih težav pri spremljanju razlage pogosto ne prepozna, saj je sporazumevanje mladostnikov v praktičnih situacijah ustrezno. Pomanjkljivo pa je njihovo obdelovanje šolskega, pojmovnega jezika. Mladostniki se soočajo s travmami in stiskami (večkratne izgube, travmatične izkušnje v matični državi, težave s prilagajanjem v novo okolje, drugačne kulturne norme, negotova prihodnost) ter s težavami otrok v razvojnem obdobju (oblikovanje identitete). Stalni stres prizadenejo učenčevo osebnostno organizacijo nasploh in močno ovirajo njegovo učenje in psihosocialno vključevanje (prilagajanje). Mladostniki imajo številne vrzeli v znanju, ki so posledica nesistematičnega poučevanja v preteklosti, zato težje napredujejo pri usvajanju znanja, posebno na področjih, kjer se večinoma gradi na predhodnem znanju. Težava, ki se kaže pri izvajanju učne pomoči je, da se mladoletniki soočajo s kompleksnimi socialnimi, psihološkimi in ekonomskimi ovirami. Te vplivajo na zbranost, motivacijo in ovirajo izkoriščanje potenciala za učenje. Njihova motivacija za učenje je odvisna predvsem od spodbud in uspehov. Med stresne dejavnike spada tudi neprilagojen način poučevanja in ocenjevanja mladostnikov brez spremstva. Uspešno izobraževanje mladoletnikov brez spremstva zahteva individualno učna pomoč ter prilagojeno šolsko delo.

Ključne besede: izobraževanje, mladostniki brez spremstva, učne težave, strategije za zmanjševanje učnih težav

Sodelovanje vzgojno-izobraževalnih zavodov z lokalnim okoljem za vključujočo skupnost

Tjaša Mislej, OŠ Matije Čopa Kranj

Petletni projekt *Izzivi medkulturnega sobivanja* vključuje 90 vzgojno-izobraževalnih zavodov iz različnih regij Slovenije. Osnovni cilj projekta je razvijanje vrednot medkulturnosti in strokovne usposobljenosti delavcev v VIZ za uspešnejše vključevanje otrok priseljencev. Pri tem je zelo pomembno sodelovanje šole z družinami otrok in organizacijami v lokalnem okolju. V okviru projekta se na šolah izvaja program *Soočenje z izzivi medkulturnega sobivanja (SIMS)*, ki vključuje različne aktivnosti za otroke priseljence in njihove družine. Sem spadajo intenzivni tečaji slovenščine (tečaj se lahko izvaja na enem zavodu, vključeni pa so učenci z različnih šol v lokalnem okolju), podpora pri učenju, medkulturne in druge delavnice za otroke in starše, prireditve in dogodki, ki spodbujajo medkulturnost, prostovoljstvo in medvrstniška pomoč, povezovanje z lokalnimi organizacijami, ki se ukvarjajo s priseljenci, grajenje podporne mreže in zagotavljanje pretoka informacij. V ta namen na konzorcijskih šolah projekta vsako leto organiziramo skupno 15 lokalnih posvetov, ki so vezani na lokalno aktualnost in izzive vključevanja priseljencev, med katere spadajo predvsem učinkovito učenje slovenščine za otroke in starše priseljence, sprejemanje in razumevanje drugačnih kultur, navad in šolskega sistema ter pomanjkanje sistemskih rešitev na ravni posameznih občin in celotne države.

Ključne besede: Izzivi medkulturnega sobivanja, program SIMS, medkulturnost v šoli in lokalni skupnosti, slovenščina kot drugi jezik

Pedagoški delavci med strokovnimi priporočili, ponudbo nevladnih organizacij in potrebami otrok priseljencev

Nevenka Alja Gladek, Slovenska filantropija

Vključevanje otrok priseljencev v sistem vzgoje in izobraževanja v Sloveniji temelji na strategiji in priporočilih, ki so jih oblikovali v pedagoški stroki in na resornem ministrstvu. Ti dokumenti so oblikovani celostno, pozitivno, vključujoče, z upoštevanjem otrokovih pravic. Zakaj se v praksi na tem področju še vedno pojavljajo odprta vprašanja? Kje so vzroki, da vsi otroci priseljenci v šolskem sistemu ne morejo ustrezno napredovati? Kako se pedagoški delavci soočajo s potrebami otrok priseljencev? Kaj lahko ponudimo nevladne organizacije pri vključevanju učencev priseljencev v šolski sistem? Ali se lahko na nekatere vrzeli v sistemu učinkovito odzovemo v sodelovanju med šolskim sistemom in nevladnimi organizacijami? Kakšno vlogo ima pri tem prostovoljstvo? Slovenska filantropija sodeluje pri vključevanju posameznikov in družin, priseljencev in beguncev, v našo družbo in se pri tem v praksi srečuje z nekaterimi ovirami, prepoznava pa tudi priložnosti na tem področju. Ovine se pojavljajo predvsem tam, kjer se uradna priporočila razhajajo z možnostmi v pedagoški praksi, priložnosti za njihovo premoščanje pa prinašata predvsem strukturiran dialog med odločevalci in nevladnimi organizacijami ter razvoj prostovoljstva v vzgoji in izobraževanju za boljše vključevanje otrok priseljencev v vrtec in šolo.

Ključne besede: otroci priseljenci, vključevanje, nevladne organizacije, prostovoljstvo

Na marginah integracije

Arne Zupančič, Second Home & KD Gmajna

Skupina aktivistov je jeseni 2015 v Avtonomni tovarni Rog odprla dnevni socialni center, kjer smo med množico drugih dejavnosti organizirali tudi jezikovne tečaje prosilce za azil iz AD Kotnikova. Ob poučevanju slovenščine je velik del aktivnosti obsegal tudi obiske osnovnih in srednjih šol, kjer smo z učenci in učitelji debatirali o migracijah in stanju, v katerem se je znašla naša družba.

Če se pri poučevanju slovenščine največji problem predstavljale materialne okoliščine dela v skvotu ter naše nerazumevanje situacij, v katerih naj bi se migranti izobraževali, se je pri delu na šolah izkazalo, da učitelji le izjemoma naslavljajo teme, ki so v javnosti predstavljene kot "ideološko obarvane", s tem pa so učenci pri razumevanju tovrstnih tematik prepuščeni sami sebi, medmrežju ter staršem. Kljub temu, da je učenje za strpnost eden izmed osnovnih ciljev slovenskega šolstva, učitelji pri svojem delu pogrešajo ustrezno podporo ministrstva in strokovnih organizacij, nimajo zadostnega znanja, prepogosto pa se soočajo še z nasprotovanjem staršev. Pri premagovanju ovir nam je koristil odmik od prevladujočega liberalnega diskurza in ponoven premislek o integraciji, antropološkem dojetanju migracij ter položaju Slovenije v Evropi in svetu.

Ključne besede: terensko delo, solidarnost, samo-organiziranje, neuvrščenost

Šola, starši in lokalna skupnost – kaj se lahko naučimo drug od drugega?

Mojca Vrečko, Srednja šola Slovenska Bistrica

Sodelovanje s starši je pomemben dejavnik uspešnosti mladostnika tudi v srednji šoli. Kako vzpostaviti sodelovanje s starši dijakov priseljenci? Najpogosteje pričakujemo, da se bodo starši prilagodili novemu okolju. A ni tako preprosto.

Temeljna ovira je zagotovo neznanje slovenskega jezika, ki otežuje:

- razumevanje šolskega sistema, pričakovanj in potreb staršev in šole;
- poznavanje in razumevanje življenja v na novo združenih priseljenjskih družinah, kjer se člani navajajo na skupno življenje in se učijo svojih vlog;
- razumevanje kulturnih razlik.

S starši izvajamo različne dejavnosti, ker verjamemo, da je »potrebno vložiti posebno prizadevanje v slabše situiranih okoljih, saj se sicer ljudje redko odločijo za sodelovanje« s šolo in da je »treba skrbeti za partnerstvo, ga vzdrževati, saj sicer ugaša«. (Ilc Rutar, 2009)

Aktivna vloga priseljencev je pomembna za občutek sprejetosti in vključenosti v lokalno okolje. Šola in lokalna skupnost lahko to spodbujata s skupnimi projekti, ki se nanašajo na pridobivanje poklicnih kompetenc, učenje jezika, obojestransko spoznavanje kulture, omogočanje zaposlovanja ...

Ključne besede: dijaki priseljenci, sodelovanje šole s starši, kulturne razlike, lokalna skupnost

Sodelovanje med šolo in starši v večjezičnem inkluzivnem učnem okolju

dr. Anton Meden, Zveza aktivov svetov staršev Slovenije – ZASSS

Večjezično vključujoče učno okolje naj bi bilo celovito in naj bi omogočalo čim hitrejšo vključitev priseljenih otrok v kolektiv vrstnikov. To za strokovne delavce šole predstavlja vrsto izzivov, med katerimi je na primer smiselno uravnoteženje časa, ki ga priseljeni učenci preživijo ob intenzivnem pouku jezika novega okolja in časa, ki ga preživijo pri pouku ali drugih dejavnostih med součenci.

Opozoriti pa želimo na drug izziv, ki ga ne gre spregledati. Za učinkovito vključitev priseljenega otroka v šolsko okolje je namreč ključno tudi vzpostaviti partnerski odnos med šolo in družino in vključiti starše v oblikovanje varnega prostora za njihovega otroka. Kot institucija je šola prva poklicana k vzpostavljanju komunikacije z družino in je tudi odgovorna za vzdrževanje te komunikacije. To drži tako za priseljene kot lokalne družine, pri čemer velja izkoristiti dejstvo, da je prav šola eno najpomembnejših stičišč obeh skupin. Šola namreč lahko predstavlja okvir in prostor ter spodbudi sodelovanje lokalnih staršev v podpornem okolju za priseljene družine po načelu »starši staršem«. Starši pričakujemo od strokovnih delavcev odprtost do pridobivanja novih kompetenc za soočenje s tem izzivom in smo pri tem pripravljeni tudi tvorno sodelovati.

Ključne besede: vključevanje staršev, partnerski odnos, podporno okolje, starši staršem

III. sklop: Podporni sistemi izobraževanju in profesionalnemu razvoju pedagoških delavcev

Vključevanje priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem – ukrepi in načrti MIZŠ

dr. Stanka Lunder Verlič, MIZŠ, Urad za razvoj in kakovost izobraževanja

Republika Slovenija je v zadnjem obdobju naredila precej korakov v izobraževanju in vključevanju otrok, učencev in dijakov priseljencev v vzgojo in izobraževanje, ki jih je potrebno po celotni vertikali oblikovati v sistemsko, koherentno celoto. Delujemo v smeri nadgradnje obstoječih rešitev na polju vključevanja priseljencev, zagotavljanja sredstev za prenos že nastalih vsebin in gradiv ter njihovo vključitev v nadaljnji proces izobraževanja, saj je to nujno za uspešno izvajanje in nadaljevanje že narejenega. Želeli bi poudariti, da integracija priseljencev v Sloveniji temelji na *vključujočem* (v kontekstu čim hitrejšega vključevanja v redni pouk) pristopu pri uresničevanju pravic otrok, učencev in dijakov priseljencev do izobraževanja ter skrbi za njihovo učinkovito vključitev in oblikovanje medkulturne družbe. Temelji za razvoj vključevanja priseljencev so bili narejeni zlasti od leta 2007, ko je bila sprejeta Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, na podlagi katere je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport v obdobju od leta 2008 - 2016 objavilo devet razpisov, sofinanciranih iz evropskih strukturnih skladov, ki se posredno ali neposredno ukvarjajo z omenjeno tematiko. Pravico do vključevanja otrok, učencev in dijakov priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem podpirajo različni zakonodajni dokumenti in sicer med drugim dajejo normativno podlago za zagotavljanje sredstev iz državnega proračuna tako za učenje slovenščine kot tudi poučevanje maternega jezika za priseljene učence in dijake, vključene v redno osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje.

Ozaveščanje o pomembnosti upoštevanja ustreznega vključevanja v kontekstu medkulturnosti ne le novopriseljenih otrok, učencev in dijakov temveč tudi otrok, učencev in dijakov večinske kulture, skrbi za čimprejšnjo osvojitve slovenskega jezika ter hkratnem poudarku ohranjanja maternega jezika, ob upoštevanju načela demokracije, pravne države in človekovih pravic, je osnova za uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov priseljencev v slovensko družbo.

Ključne besede: priseljenci, vključujoč pristop, večinska kultura, medkulturnost

Vključujoče učno okolje kot izziv za učinkovito povezanost praks in strategij vključevanja otrok priseljencev v vrtce in šole

dr. Katica Pevec Semec, Zavod RS za šolstvo

Zavod RS za šolstvo je v letu 2016 skupaj s praktiki, nevladnimi organizacijami, inštituti in številnimi fakultetami izvedel odmeven mednarodni posvet na temo *Vključenost otrok priseljencev, beguncev, migrantov v vzgojno-izobraževalni sistem* in s tem tvorno prispeval k oblikovanju in pripravi nacionalne strategije za vključevanje otrok priseljencev v vzgojno-izobraževalni sistem.

V obdobju 2016 - 2018 smo na Zavodu za šolstvo zagotavljali podporo vrtcem, osnovnim in srednjim šolam na področju vključevanja priseljencev v izobraževalni sistem preko ustaljenih oblik delovanja kot so: svetovalne storitve, študijske skupine, seminarji. Osrednji temi strokovne podpore sta bili didaktična prilagoditev in ocenjevanje pri neposrednem pedagoškem delu z učenci/dijaki priseljenci.

Področje vključevanja otrok priseljencev beguncev, migrantov je vključeno tudi v projekta Evropskih socialnih skladov: Bralna pismenost in razvoj slovenščine – OBJEM (št. operacije: OP20.01462) in Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah (št. operacije: OP20.02004).

V prispevku bomo predstavili in problematizirali nekatera ključna vprašanja povezana z implementacijo nacionalne strategije, ki smo jih evidentirali pri zagotavljanju strokovne podpore vrtcem in šolami, in sicer:

- *Katere so ključne ugotovitve vključujočih učnih okolij z vzgojno-izobraževalnega vidika kot celote in kaj z vidika izvajanja vzgojno-izobraževalnega dela?*
- *Kako okrepiti pristope vključevanja otrok priseljencev z načrtovanjem prilagoditev na nivoju skupine/razreda/letnika?*

Ključne besede: vključujoče učno okolje, didaktične prilagoditve vzgojno-izobraževalnega dela.

Kdo sem, učiteljica?¹

Izr. prof. dr. Nataša Pirih Svetina, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

V prispevku si zastavljamo več vprašanj. Sprašujemo se, kdo smo učiteljice, ki delujemo na različnih stopnjah slovenskega vzgojno-izobraževalnega sistema. Zanima nas, ali nas ta isti sistem ustrezno pripravlja in pripravi za delo v danes večjezičnem, večkulturnem in inkluzivnem šolskem okolju, ki bo že jutri morda drugačno in tudi drugače poimenovano. Kakšne so naše strokovne, didaktične in pedagoške kompetence? Kaj nam le-te omogočajo, dopuščajo? Nam zadostujejo? Kje sploh je naše mesto v slovenskem šolskem sistemu? Se pri sistemskih rešitvah, ki jih uvaja pristojno ministrstvo, misli kaj tudi na nas?

Na nekaj zastavljenih vprašanj bomo v prispevku tudi poskušali odgovoriti – ob konkretnih primerih, ki se nanašajo na izkušnje, pridobljene pri delu visokošolske učiteljice a) z učiteljicami, ki se pri svojem vsakodnevnem delu srečujejo z učenci priseljenci, katerih prvi jezik ni slovenščina, b) s študentkami, ki se v okviru svojega študija pripravljajo za opravljanje učiteljskega poklica in c) v okviru projekta Jeziki štejejo (JEŠT), ki si je za enega svojih ciljev postavil tudi ozaveščanje o prisotnosti in potrebnosti upoštevanja različnih jezikov v našem vzgojno-izobraževalnem sistemu – med drugim tudi slovenščine kot drugega jezika (J2).

Ključne besede: izobraževanje učiteljic, slovenščina kot J2, dobre prakse, sistemske rešitve

¹ Gramatični ženski spol je uporabljen generično in se nanaša na osebo kateregakoli spola, ki opravlja učiteljski poklic.

Quot linguas calles ... nekaj opomb k raznojezični perspektivi v vzgoji in izobraževanju

dr. Janja Žmavc, Pedagoški inštitut

V prispevku skozi (retorično) analizo projekta *Jeziki štejejo* predstavljamo nekatera izhodišča za premislek o vlogi in pomenu razvijanja raznojezične in raznokulturne zmožnosti v sodobni vzgoji in izobraževanju. Pokazati bomo skušali, kako živa in živahna, a tudi plodna je lahko problemska razprava v okviru projektnih ciljev, ki izhaja iz percepcije učnega okolja kot večjezikovne in večkulturne skupnosti, v kateri potekajo kompleksne interakcije med jeziki in njihovimi govorci, ki so sicer lahko skladne z veljavnimi dokumenti s področja vzgoje in izobraževanja, a niso vedno vzajemne in demokratične. V prizadevanju za oblikovanje modela, ki bi omogočal uspešno vzpostavljanje in ohranjanje vsem in vsakršnim jezikom naklonjenih učnih okolij, se tudi v kompleksni dinamiki projekta *Jeziki štejejo* kot temeljno pokaže spoznanje, da je razvijanje raznojezične in raznokulturne zmožnosti tudi v raziskovalni praksi (trajen?) proces, ki iskanje skupnega potenciala za izboljševanje pedagoških praks lahko najde le v vzpostavitvi dialoga z "drugim".

Ključne besede: jezikovna razmerja, raznojezičnost, raznokulturnost, klasični jeziki, vzgoja in izobraževanje

Izobraževanje in usposabljanje učiteljev za medkulturno inkluzivne pedagoške pristope

dr. Alenka Gril, Pedagoški inštitut

Oblikovanje inkluzivnega učnega okolja v razredih otrok različnih narodnosti, kultur in maternih jezikov zahteva od učiteljev mnogotere socialne in komunikacijske spretnosti, medkulturno ozaveščenost in odprtost do različnosti ter pripravljenost za prožno prilagajanje pouka specifikam vsakokratnega razrednega konteksta. Vse naštete spretnosti, znanja in prepričanja so sestavni del »na otroka osredinjenega« pedagoškega pristopa, ki pa v slovenski šoli še ni postal prevladujoča praksa poučevanja, medkulturnost pa ne del prevladujoče šolske kulture. Vprašanje pripravljenosti učiteljev za poučevanje v spreminjajočih se kulturno družbenih razmerah, ki v šoli spreminjajo medsebojne odnose med učenci, učitelji in starši, je vprašanje ustreznega izobraževanja bodočih in usposabljanja učiteljev v praksi. Medkulturne kompetence in inkluzivna pedagogika so v izobraževanju bodočih učiteljev vključene v študijske programe pedagoških fakultet šele v zadnjem desetletju, predvsem kot kurikularne vsebine posamičnih predmetov (po individualni presoji visokošolskih učiteljev) in redko kot poseben predmet. Usposabljanja že zaposlenih učiteljev, ki potekajo v obliki enkratnih izobraževalnih seminarjev, pa brez zahtevanega prenosa v prakso, ne morejo spodbuditi pričakovanih sprememb niti strokovnih kompetenc učiteljev, niti šolskega okolja. Poleg tega se izvajalci seminarjev v programu Le z drugimi smo, srečujemo z različnimi odpori nemotiviranih učiteljev ali nezainteresiranih šol, ki medkulturnosti in inkluzije ne prepoznavajo kot relevantnega izziva njihove specifične šolske prakse.

Ključne besede: izobraževanje učiteljev, medkulturne kompetence, inkluzivna pedagogika, šolska kultura